

آموزش نماز ویژه نوجوانان

مؤلف: محمد حسین فلاح زاده

ناشر: ستاد اقامه نماز

پیشگفتار

یکی از پایه های اصلی و اساسی دین اسلام، نماز است. نماز، معیار سنجش ایمان افراد و ملاک شناخت پرهیزگاران است. نماز، پرچم پرافراشته ی دین، و نمازگزاران، امان یافتگان سایه ی الهی آن هستند. نماز، بزرگترین عبادت و برترین تکلیف است. در روایت آمده است که شخصی نزد امام صادق علیه السلام از دیگری تعریف می کرد، پس از تعریفها و ستایشها، حضرت پرسید: نمازش چگونه است؟ [۸] یعنی در انجام این وظیفه مهم چقدر می کوشد؟ همه ی آن نیکی ها بسته به مقدار اهمیتی است که او برای نماز قائل است. در راه برپاداشتن این فریضه ی الهی، هر چه تلاش شود زیاد نیست، بلکه همه ی تلاش اندیشمندان اسلام و دلسوختگان مکتب حق و حتی پیکار مجاهدان صحنه ی نبرد با باطل، در راه برپایی این عبادت بزرگ بوده است، بنابراین، توجه دادن نسل نو به اهمیت نماز و تشویق و ترغیب و راهنمایی و یاری آن عزیزان بلکه واداشتن آنان به نماز آموزی و نمازخوانی، وظیفه ی همه ی علاقه مندان به فردای سعادت‌مندان ی جامعه ی اسلامی است، پس برماست که برای

[صفحه ۸]

بیشتر بها دادن به این اصل از اصول عملی اسلام اقدام کنیم، و با تهیه و تدوین جزوه ها، کتابها، داستانها، تابلوها، فیلمها و هر شیوه ی شایسته ای، نسل سرگردان در پیچ و خم اندیشه های پوچ و بی هدف را به کعبه (عامل یکسویی عبادات) ره نماییم تا در هر زمین و هر زمان بانگ تکبیر برآید و روح نماز، همیشه زنده بماند. گرچه تاکنون، دانشمندان و نویسندگان، در این راستا زحمتهای فراوانی کشیده اند و هر یک به نوبه خود مفید بوده و قابل ستایش است ولی شاید این نوشته هم که به سبکی نو تدوین شده است، بتواند نوجوانان عزیز را برای آموختن نماز یاری دهد.

به علاوه که در این نوشته تلاش شده است تا در ضمن دارا بودن اهمّ مسائل مربوط به فراگیری نماز، حالت اختصار را از دست ندهد تا برای این عزیزان خسته کننده نباشد، و همچنین از بکار بردن اصطلاحات و لغات مشکل پرهیز گشته است، مگر در حال ناچاری، که در آن موارد هم، در پاورقی توضیح داده شده است.

ما با ارج نهادن به تمام تلاشهای پیشین، نوشته ی حاضر را به تمام نوجوانان و جوانان عزیز که در آغاز بلوغ و تکلیف، به فکر سعادت دنیا و آخرت خود می باشند تقدیم می کنیم. امید است که مورد قبول حضرت حق و توجه آنان قرار بگیرد.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

زمستان ۱۳۷۲

محمد حسین فلاح زاده

[صفحه ۹]

[۱] وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۲۱.

چرا نماز بخوانیم؟

جهان را آفریدگاری است دانا و توانا که موجودات را به گونه ای زیبا آفریده و همه را از نعمتهای مورد نیازشان برخوردار کرده است.

آنگاه از میان آنان، انسان را برگزید و از نعمت عقل بهره مندش ساخت، و به او قوه ی انتخاب و اختیار عطا کرد تا بتواند به کمک آن، راه نیک و بد را تشخیص دهد، از زشتیها دوری کند و به خوبی ها رو آورد و بدینوسیله سعادت دنیا و روز واپسین را تأمین کند.

آیا تاکنون با خود اندیشیده ایم که چگونه می توانیم شکر این همه نعمت را به جا آوریم؟ و آیا هیچگاه به این فکر بوده ایم که چگونه می توانیم آفریدگار بزرگ را سپاس گوئیم، وظیفه ی انسانی خود را به انجام رسانیم و فرمانش را اطاعت کنیم؟

[صفحه ۱۰]

نماز، شکر نعمت های بیکران الهی و توجه به قدرت بی پایان اوست.
نماز، نزدیکترین شیوه ی ارتباط با خالق یکتا و جلوه ای است از بندگی انسان در پیشگاه او.
نماز، عالی ترین ذکر خدا، موجب آرامش و اطمینان قلبها، مایه ی صفای باطن و روشنی روح و روان است.
نماز، همچون نهر آبی است که نمازگزار، روزی پنج مرتبه خود را در آن شستشو می دهد.
نماز، بسیج همگانی انسانهای وارسته، در هر صبح و شام و در هر جماعت و جمعه است.
نماز، انسان و جامعه را از کارهای زشت و ناپسند باز می دارد.
نماز، در بین واجبات، اهمیت بسیار دارد و نمازگزار نزد خداوند، دارای مقامی است بس والا و ارزشمند.

[صفحه ۱۱]

چگونه نماز بخوانیم؟

برای آشنایی با چگونگی نماز، لازم است ابتدا اقسام آن را بدانیم:

نماز بر دو قسم است: واجب و مُستحب.

نماز واجب، نمازی است که انجام آن لازم است و ترکش عذاب دارد.

نماز مستحبی، نمازی است که انجام آن نیکوست و پاداش دارد، ولی ترکش عذاب ندارد.

نمازهای واجب دو دسته است:

الف - نمازهای همیشگی و هر روزه؛ مانند نماز صبح و ظهر.

ب - نمازهایی که در زمانهای خاصی واجب می شود و همیشگی نیست؛ مانند نماز آیات و طواف کعبه.

[صفحه ۱۲]

نمازهای شبانه روزی

در هر شبانه روز باید هفده رکعت نماز بخوانیم، بدین ترتیب:

نماز صبح: دو رکعت

نماز ظهر: چهار رکعت

نماز عصر: چهار رکعت

نماز مغرب: سه رکعت

نماز عشا: چهار رکعت

[صفحه ۱۳]

چه کسانی باید نماز بخوانند؟

نماز تکلیفی است از سوی پروردگار و انسان، آنگاه که به سن بلوغ می رسد لیاقت می یابد تا به این تکلیف عمل کند و کودکان زمانی که از مرحله ی کودکی فراتر می روند و پا به سن تکلیف می گذارند، از نظر اسلام تولدی نوین می یابند و چه زیباست آن روز را، که جشن تکلیف است، گرامی بدارند.

سن بلوغ

پسرها، پس از تمام شدن پانزده سال و دخترها در پایان نه سالگی بالغ می شوند [۱] و باید وظایف شرعی خود را بجا آورند. گرچه کودکان و نوجوانان نیز اگر نماز

[صفحه ۱۴]

بخوانند، پاداش و ثواب خواهند داشت و چه خوب است که نوجوانان از سالهای پیش از بلوغ، برای آمادگی، نمازهای پنج گانه شبانه روز را بخوانند.

باید توجه داشت که سن بلوغ، با سال قمری حساب می شود و چون هر سال قمری سیصد و پنجاه و چهار روز و شش ساعت است، ده روز و هیجده ساعت از سال شمسی کمتر می باشد.

بنابراین، با کم کردن ۹۶ روز و ۱۸ ساعت از نه سال شمسی، نه سال قمری (سن تکلیف دختر) به دست می آید، و با کم کردن ۱۶۱ روز و ۶ ساعت از پانزده سال شمسی، پانزده سال قمری (سن تکلیف پسر) معلوم می گردد.

چه نیکو و بجاست که پدران و مادران، تاریخ تولد فرزندان خود را، طبق سال قمری ثبت کنند و زمان بلوغشان را به آنان متذکر شوند و یادآورند.

[صفحه ۱۵]

[۱] بلوغ علامتهای دیگری هم دارد، برای آشنایی به رساله ی توضیح المسائل، مسأله ی ۲۲۵۲ مراجعه کنید.

وقت نماز

وقت نمازهای پنجگانه

تمام برنامه های اسلام، متناسب با وضع زندگی بشر و نیازهای واقعی اوست. اگر به وقت نمازهای واجب توجه کنیم، می یابیم که تنها مقدار معینی از شبانه روز، آن هم زمانهایی مناسب برای انجام نماز در نظر گرفته شده است تا انسان بتواند علاوه بر ارتباط با پروردگار و صفا بخشیدن به روح و روان و نیرو گرفتن از خالق یکتا، به خوبی و در فرصت کافی برای برآوردن نیازهای زندگی تلاش کند. افزون بر آن، وقت منظم نماز، انسان را به نظم و برنامه ریزی در کارهای فردی و اجتماعی عادت می دهد و چنین نیست که انسان هر وقت بخواهد بتواند نماز واجبش را بخواند، بلکه نماز خواندن پیش از وقت، باطل است و اگر کسی نماز را در زمان معین آن نخواند گناه کرده است و این

[صفحه ۱۶]

وظیفه همچنان برعهده ی اوست و باید بجا آورد. اکنون با وقت نمازهای شبانه روزی آشنا می شویم:

نماز صبح

وقت نماز صبح، از اذان صبح است تا طلوع آفتاب و باید در این فرصت خوانده شود.

نماز ظهر و عصر

وقت نماز ظهر و عصر، از نیمروز (ظهر) است تا مغرب، [۱] که نمازگزار باید در این فاصله، ابتدا نماز ظهر را بخواند و پس از آن، نماز عصر را.

[۸] به نظر برخی از مراجع بزرگوار تقلید از جمله حضرت آیه‌الله خامنه‌ای، آیه‌الله تبریزی و آیه‌الله مکارم، وقت نماز ظهر و عصر از ظهر تا غروب آفتاب است.

نماز مغرب و عشا

از اذانِ مغرب [۹] - که کمی بعد از غروب آفتاب است - تا نیمه شب، وقت نماز مغرب و عشا است و باید نماز مغرب، قبل از عشا خوانده شود.

[صفحه ۱۷]

بهتر است انسان، نماز را در اوّل وقت بخواند، و هرچه به اوّل وقت نزدیکتر باشد ثواب بیشتری دارد. اگر کسی نمازهای خود را در وقت تعیین شده نخواند گناه کرده و باید بعداً به نیت «قضا» بخواند.

وقت نمازهای روزانه در نمودار فرضی:

[صفحه ۱۸]

[۹] حدود ۲۰ تا ۲۵ دقیقه پس از غروب آفتاب که سرخی افق در مشرق از بین می رود وقت اذان مغرب است.

وقت نمازهای غیر همیشگی

(که در زمانهای مخصوص واجب می شود)

۱. نماز آیات؛ زمانی واجب می شود که زلزله شود یا خورشید و یا ماه بگیرد (کسوف یا خسوف شود). همچنین اگر رعد و برق شدید شود یا بادهای سیاه و زرد و سرخ بوزد که بیشتر مردم بترسند.
۲. نماز میّت؛ وقتی واجب می شود که فرد مسلمانی از دنیا برود. اگر حتی یک نفر هم بر مرده نماز بخواند کافی است.
۳. نماز طواف؛ دو رکعت است و بعد از طواف خانه ی خدا، در حج یا عُمره واجب می شود.
۴. نماز نذر؛ اگر کسی نذر کند که نمازی بخواند، باید به آن نذر عمل کند و اگر وقت مخصوصی را برای آن مشخص کرده، باید در همان وقت بخواند.

آمادگی برای نماز

وضو

برای عبادت و بندگی در پیشگاه خداوند مهربان و گزاردن نماز، باید ابتدا خود را پاکیزه کرده، وضو بگیریم؛ یعنی - به دستوری که گفته می شود - دست و صورت خود را بشوییم و با چهره ای شاداب، آماده نماز شویم. امام رضا علیه السلام فرمود:

«آن که به عبادت خدای بزرگ می ایستد، باید خود را از آلودگیها پاک کند، از سستی و بی حالی دور باشد و با وضو، خود را برای سخن گفتن با خدای توانا، پاک و آماده سازد.» [۱].

وضو، سبب پاکیزگی بدن و صفای روان آدمی است. البته در برخی موارد باید به جای وضو، «غُسل» کرد که

[صفحه ۲۰]

بعد از درس وضو به آن می پردازیم.

هرگاه کسی به دلائلی نتواند وضو بگیرد یا غُسل کند باید به جای آن، عمل دیگری به نام «تَيْمُم» انجام دهد که با چگونگی آن نیز آشنا خواهیم شد.

[۱] وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۲۷۵.

چگونه وضو بگیریم؟

بہتر است، پیش از وضو، دستها را تا مچ بشوییم، ولی این شستن، جزو اعمال وضو نمی باشد.

پس اینگونه وضو می گیریم

پیش از هر چیز نیت می کنیم؛ یعنی با قصد انجام وضو و برای اطاعت از دستور خداوند عالم، وضو را آغاز می کنیم.

[صفحه ۲۱]

شستن دستها قبل از وضو مستحب است

[صفحه ۲۲]

۱. به نیت وضو صورت را از بالا به پایین - از جایی که موی سر روییده تا چانه - می شوئیم.

[صفحه ۲۳]

۲. پس از شستن صورت، دست راست را از آرنج تا نوک انگشتان، از بالا به پایین، می شوئیم.

[صفحه ۲۴]

۳. بعد از شستن دست راست، دست چپ را مانند دست راست می شوئیم.

[صفحه ۲۵]

۴. بعد از شستن صورت و دست ها با رطوبتی که بر دست مانده، جلوی سر را مسح می کنیم؛ یعنی دست را بر سر گذاشته و کمی به طرف پیشانی می کشیم.

[صفحه ۲۶]

۵. پس از مسح سر، پای راست را از نوک انگشت تا آخرِ روی پا (مفصل) مسح می کنیم.

[صفحه ۲۷]

۶. و در پایان پای چپ را مانند پای راست مسح می کنیم و با این عمل وضو تمام می شود.

[صفحه ۲۸]

احکام وضو

۱. وضو باید «برای انجام فرمان خداوند» باشد و چنانچه به انگیزه ی دیگر؛ مانند خنک شدن و یا نشان دادن به دیگران وضو بگیرد، صحیح نیست.

۲. در مسح سر، لازم نیست دست بر پوست سر کشیده شود، بلکه بر موی جلوی سر هم صحیح است ولی اگر موی سر، زیاد بلند باشد، باید بیخ مو - جایی که مو رویده - یا پوست سر را مسح کند.

۳. برای مسح پا، کشیدن یک انگشت دست بر یک انگشت پا کافی است، ولی بهتر است تمام کف دست بر تمام روی پا کشیده شود.

۴. محل مسح (جلو سر و روی پاها) باید خشک باشد، اگر جای مسح تر باشد باید آن را خشک کرد ولی اگر رطوبت آن بقدری کم باشد که مانع از تأثیر رطوبت دست بر آن نباشد اشکالی ندارد.

۵. اگر چیزی بر صورت یا دستها باشد که از رسیدن آب به آن جلوگیری کند، برای وضو باید بر طرف شود.

۶. خط قلم خودکار و لکه های رنگ و چربی و کرم در صورتی که رنگ بدون جرم باشد، مانع از وضو نیست،

ولی اگر جرم دارد و روی پوست را گرفته باید بر طرف شود.

۷. وضو باید به همان ترتیبی که بیان شد، انجام شود و چنانچه به گونه ای دیگر باشد؛ مثلاً دست چپ را پیش از دست راست بشوید، صحیح نیست.

۸. وضو گیرنده نباید بین کارهای وضو، زیاد فاصله بیندازد یا وضو گرفتن را زیاد طول بدهد.

۹. آب وضو باید پاک باشد.

۱۰. اعضای وضو؛ یعنی صورت، دستها، سر و پاها باید پاک باشد.

۱۱. وضو گرفتن برای قرائت قرآن، خواندن دعا و زیارت مستحب است.

۱۲. کسی که وضو ندارد نباید جایی از بدن خود را به این نوشته ها برساند:

- خط قرآن، ولی ترجمه آن اشکال ندارد.

- اسم خداوند به هر زبانی نوشته شده باشد؛ مانند اللّٰه، خدا، doG.

- نام پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله، اسامی امامان علیهم السلام و نام حضرت زهرا علیها السلام.

وضوی جبیره ای

۱. چیزی که بر زخم می بندند و دوایی که بر آن می زنند «جَبیره» نام دارد.

۲. اگر دست یا صورتمان زخم است و آب برای آن ضرر دارد، باید پارچه ی پاکی و یا چیز دیگری؛ مثلاً چسب بر آن گذاشته و هنگام شستنِ دیگر جاها، بر آن قسمت هم دست تر بکشیم.

۳. اگر روی زخم بسته شده و نمی شود آن را باز کرد، باید هنگام وضو، دست تر بر آن بکشیم و اگر پارچه یا چیزی که روی زخم است، نجس باشد، باید پارچه پاکی رویش بگذاریم و دست تر بر آن بکشیم.

[صفحه ۳۲]

۴. اگر سر یا پا (محل مسح) زخم باشد، به گونه ای که نشود روی آن را مسح کرد؛ چنانچه جایی از محل مسح باقی است باید همان قسمت را مسح کنیم؛ مثلاً دو انگشت پا زخم و دیگر انگشتان سالم است، باید بر قسمت سالم دست بکشیم و وضو صحیح است، و اگر جای مسح باقی نیست؛ مثلاً تمام پا، باندپیچی شده است، باید روی همان را مسح کنیم. [۱].

۵. اگر به جهتی دیگر، غیر از زخم؛ مثلاً شکستگی، آب برای اعضای وضو ضرر داشته باشد، باید به همان دستوری که گفته شد، وضوی جبیره ای بگیریم.

۶. در وضوی جبیره ای نیز، صورت و دستها باید از بالا به پایین شسته شود. پس اگر قسمت بالای دست یا صورت را جبیره پوشانده، ابتدا باید دست بر آن بکشیم و در ادامه، قسمت پایین را بشویم.

۷. اگر انسان بتواند وضوی جبیره ای بگیرد، باید به وظیفه ی خود عمل کند و تیمم تنها کافی نیست.

[صفحه ۳۳]

[صفحه ۳۴]

[۱] اگر جبیره تمام محل مسح را پوشانده باشد، باید علاوه بر وضوی جبیره تیممی نیز انجام دهد.

غسل

گاهی طهارتِ لازم برای نماز، با غُسل است. کسی که جُنُب [۱] باشد و یا به سببی دیگر، غسل بر او واجب شود، باید تمام بدن را بشوید، که به دو صورت می توان انجام داد: «ترتیبی» و «ارتماسی».

[۱] برای آشنایی بیشتر، به رساله توضیح المسائل، مسأله ۳۴۵ مراجعه کنید.

غسل ترتیبی

در غسل ترتیبی ابتدا سر و گردن شسته می شود، سپس نیمه ی راست بدن و بعد از آن نیمه ی چپ. برای غسل کافی است در شستن هر قسمت از بدن، با ریختن یک یا چند مشت آب و کشیدن دست، تمام بدن را همانگونه که در وضو شسته می شود، بشوید. غسل هم مانند وضو باید برای اطاعت دستور خداوند انجام شود.

[صفحه ۳۵]

۱. شستنِ سر و گردن

[صفحه ۳۶]

۲. شستنِ طرفِ راست

[صفحه ۳۷]

۳. شستنِ طرفِ چپ

[صفحه ۳۸]

غسلِ ارتماسی

برای غسلِ ارتماسی، باید آب به قدری باشد که تمام بدن زیر آب برود. پس اگر به قصد غسل کردن و اطاعت فرمان خداوند داخل نهر آب یا استخر یا دریا رفته و آب تمام بدن را فراگیرد غسل صحیح است.

[صفحه ۳۹]

تیمم

اگر آب برای وضو یا غسل موجود نیست، یا آب برای بدن ضرر دارد، یا برای انجام وضو و غسل وقت نباشد، یا ننگه داشتن آب برای آشامیدن و حفظ جان لازم باشد، به جای آن تیمم می‌کنیم؛ یعنی با خضوع تمام در مقابل پروردگار عالم، کف هر دو دست را باهم، بر خاک یا سنگ یا ریگ یا کلوخ می‌زنیم و بر پیشانی و دو طرف آن، از جایی که موی سر روییده تا روی ابروها و بالای بینی می‌کشیم و سپس کف دست چپ را بر تمام پشت دست راست (از مچ تا نوک انگشتان) می‌کشیم و بعد از آن کف دست راست را بر تمام پشت دست چپ می‌کشیم. [۸].

خاک یا چیز دیگری که بر آن تیمم می‌کنیم، باید پاک و تمیز باشد. حضرت علی علیه السلام از تیمم کردن بر خاکهای

[صفحه ۴۰]

کنار کوچه‌ها (که معمولاً آلوده است) نهی کرد.

تیمم هم مانند وضو و غسل باید برای رضای خداوند و عمل به دستور او انجام شود.

۱. زدن کف دو دست بر زمین

[صفحه ۴۱]

برای تیمم باید انگشت را از دست بیرون آوریم و اگر مانع دیگری بر پیشانی یا دستها وجود دارد بر طرف کنیم.

۲. کشیدن دستها بر پیشانی و دو طرف آن

[صفحه ۴۲]

برای آنکه یقین کنیم تمام پشت دست مسح شده، باید مقداری بالاتر از مچ را هم مسح کنیم، ولی مسح بین انگشتان لازم نیست.

۳. کشیدن دست چپ بر دست راست

[صفحه ۴۳]

برای تیمم باید کف دست را بر پیشانی و روی دستها بکشیم، و اگر پیشانی یا دستها از زیر آن کشیده شود، صحیح نیست.

۴. کشیدن دست راست بر دست چپ

[صفحه ۴۴]

[۱] به نظر رهبر معظم انقلاب اسلامی آیه‌الله خامنه‌ای، دستور تیمم اینگونه است: به نیت تیمم هر دو دست را بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است می‌زنیم و آن را بر تمام پیشانی و دو طرف آن - از جایی که موی سر می‌روید تا ابروها و بالای بینی - می‌کشیم و سپس کف دست چپ را بر تمام پشت دست راست و کف دست راست را بر تمام دست چپ می‌کشیم و بار دیگر دستها را بر زمین می‌زنیم و سپس کف دست چپ را بر پشت دست راست و کف دست راست را بر پشت دست چپ می‌کشیم بلکه به نظر آیه‌الله فاضل و آیه‌الله تبریزی نیز اینگونه تیمم بهتر است.

لباس نماز گزار

۱. بهتر است برای نماز بهترین و تمیزترین لباس را بپوشیم.
۲. دخترها باید در نماز تمام بدن را بپوشانند ولی پوشاندن صورت و دست‌ها و پاها - تا مچ - لازم نیست.
۳. لباس نماز باید پاک باشد.
۴. لباس نماز باید مُباح باشد؛ یعنی لباسی که می‌پوشیم از خودمان باشد، یا اگر مال دیگری است، با اجازه و رضایت صاحبش بپوشیم. رعایت این دو شرط (پاک و مباح بودن) مراعات ادب در پیشگاه پروردگار و نیز رعایت حقوق دیگران است.

مکان نماز گزار

۱. مکان نماز گزار نیز باید مباح باشد.
۲. جایی که پیشانی را در هنگام سجده بر آن قرار می‌دهد، باید پاک باشد. در سجده، جای پیشانی، زانوها و نوک انگشتان پا، بیش از چهار انگشت بسته، پست و بلند نباشد؛ یعنی بر زمین هموار نماز بخواند.

[صفحه ۴۵]

[صفحه ۴۶]

۳. بهترین مکانها برای نماز خواندن «مسجد» است. در روایت آمده است: «نماز در مسجد حتی اگر به تنهایی باشد، از نماز جماعت در خانه بهتر است» و «نشستن در مسجد به انتظار نماز، عبادت است.»

احکام مسجد

۱. مکروه است همسایه ی مسجد، در غیر مسجد نماز بخواند.
۲. زودتر از همه به مسجد رفتن و دیرتر از همه از مسجد بیرون آمدن مستحب است.
۳. تمیز کردن مسجد ثواب بسیار دارد و نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است.
۴. وقتی که انسان به مسجد می رود اگر نماز واجب نمی خواند مستحب است دو رکعت نماز - به قصد تحیّت و احترام مسجد - بخواند.
۵. محل عبور قرار دادن مسجد (بدون آن که در آن نماز بخوانند) مکروه است.
۶. خوشبو کردن خود و پوشیدن بهترین لباسها برای رفتن به مسجد مستحب است.
۷. نماز خواندن در مسجدی که نماز خوان ندارد

[صفحه ۴۷]

- (غریب است) ثواب بیشتری دارد.
۸. مستحب است انسان با وضو به مسجد برود، هر چند نمی خواهد نماز بخواند.
۹. ساختن مسجد و تعمیر آن مستحب است.
۱۰. مستحب است انسان با کسی که در مسجد حاضر نمی شود، غذا نخورد، در کارها با او مشورت نکند، همسایه او نشود، از او زن نگیرد و به او زن ندهد.

مسجد قبا، اولین مسجدی که به دستور پیامبر خدا صلی الله علیه وآله ساخته شد

[صفحه ۴۸]

مسجد النبی صلی الله علیه و آله در مدینه ی منوره

[صفحه ۴۹]

قبله

خانه ی کعبه که در شهر مکه و در مسجدالحرام قرار دارد، «قبله» است و مسلمانان باید رو به آن نماز بخوانند. کسی که بیرون شهر مکه و دور از آن است، اگر طوری بایستد که بگویند رو به قبله نماز می خواند، کافی است. اسلام کعبه را کانون یکتاپرستی معرفی کرده است و به مسلمانان دستور داده تا در هر نقطه از جهان که باشند، به سوی آن نماز بخوانند تا عاملی شوند برای وحدت، هماهنگی، نظم عبادت کنندگان و نمازگزاران. رو به قبله نماز گذاردن، گرامیداشت خاطره حضرت ابراهیم و اسماعیل (بنیانگذاران خانه توحید) است و نمونه ای است زیبا از جهت گیری خدایی عبادت. این امر اختصاص به نماز ندارد، بلکه ذبح حیوان هم باید به سوی این خانه باشد تا پاکیزه و حلال گردد، و خوب است که خواب و خوراک انسان نیز به سوی قبله انجام شود و در پایان زندگی، آنگاه که بدن را به خاک می سپارند باید رو به قبله بگذارند.

مسلمانان تا سال دوم پس از هجرت به سوی مسجدالأقصی نماز می خواندند، از آن پس برای حفظ

[صفحه ۵۰]

استقلال مسلمانان، از طرف خداوند دستور آمد که به سوی کعبه نماز بخوانید. جایی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در مدینه منوره به دستور خداوند به دو قبله نماز خواندند، مسجدی است که هم اکنون به نام مسجد قبلتین نامیده می شود.

اذان

«اذان» شعار توحیدی مسلمانان است.

«اذان»، شهادت بر یگانگی خداوند و رسالت پیامبر خداوند است.

«اذان» بانگ بیدار باش برای عبادت پروردگار جهان است.

«اذان» اعلام فرا رسیدن وقت نماز است.

هنگام سپیده ی صبح، ظهر، و در نخستین لحظات شب، هنگام تاریک شدن هوا، در هر منطقه ی اسلامی با آهنگ

روح نواز اذان، به همه اعلام می شود که: «وقت نماز فرا رسیده»

اذان اینگونه گفته می شود:

۱. اللَّهُ أَكْبَرُ ۴ مرتبه

۲. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۲ مرتبه

۳. أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ۲ مرتبه

۴. أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ ۲ مرتبه

۵. حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ۲ مرتبه

۶. حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ۲ مرتبه

۷. حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ ۲ مرتبه

۸. اللَّهُ أَكْبَرُ ۲ مرتبه

۹. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۲ مرتبه

مستحب است در آغاز نماز، ابتدا اذان گفته و سپس نماز را شروع کنیم.

بعد از اذان، بهتر است اقامه را هم بخوانیم و سپس نماز را شروع کنیم، بدین ترتیب:

۱. اللَّهُ أَكْبَرُ ۲ مرتبه

۲. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۲ مرتبه

۳. أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ۲ مرتبه

۴. أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ ۲ مرتبه

۵. حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ۲ مرتبه

۶. حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ۲ مرتبه

۷. حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ ۲ مرتبه

۸. قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ ۲ مرتبه

۹. اللَّهُ أَكْبَرُ ۲ مرتبه

۱۰. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۱ مرتبه

قبل از وارد شدن به متن نماز، بار دیگر، مُقَدِّمات [۱] نماز را فهرست وار یادآور می شویم:

۱. نمازگزار باید برای نماز وضو بگیرد و اگر نمی تواند وضو بگیرد، تیمم کند.

۲. بدن و لباس خود را از آلودگیها پاک کند.
۳. بدن خود را با لباس پاک و مباح بپوشاند.
۴. وقت نماز را رعایت کند، نماز را قبل از وقت شروع نکند و به بعد از وقت هم نگذارد.
۵. مکانی که بر آن نماز می خواند، مباح باشد.
۶. رو به قبله بایستد.
۷. بهتر است، اذان و اقامه هم بگوید.

[صفحه ۵۶]

در حال تکبیرة الاحرام

[صفحه ۵۷]

[۸] مقدمات نماز = کارهایی که پیش از نماز انجام می شود.

نماز

تکبيرة الاحرام [۱].

«نماز» با گفتن «اللَّهُ أَكْبَرُ» آغاز می شود، گفتن «اللَّهُ أَكْبَرُ» در آغاز نماز به معنای جدایی از غیر خدا و پیوستن به اوست.

اعلام بزرگی پروردگار و دوری جستن از تمام قدرتهای دروغین است. با این تکبیر به حریم نماز وارد می شویم و برخی کارها بر ما حرام می شود. هنگامی که نماز را شروع می کنیم باید متوجه باشیم که چه نمازی را می خوانیم؛ مثلاً نماز ظهر است یا عصر و آن را تنها برای اطاعت فرمان خداوند بزرگ بجا آوریم که این همان «نیت» است و از اجزای اصلی نماز به شمار می آید.

[صفحه ۵۸]

در حال قرائت

[صفحه ۵۹]

از آغاز تا پایان نماز باید از این کارها که نماز را باطل می کند بپرهیزیم:

۱. خوردن و آشامیدن.
۲. روی از قبله بر گرداندن.
۳. سخن گفتن.
۴. خندیدن.
۵. گریستن.

رکوع

پس از تمام شدن حمد و سوره سر به رکوع خم می کنیم و دستها را به زانوها می گذاریم و می گوئیم:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ»

و یا می گوئیم: «سُبْحَانَ اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ»

در حال رکوع

سجده

سپس سر از رکوع برداشته (می ایستیم) و آنگاه به سجده می رویم و هفت عضو بدن؛ یعنی پیشانی، کف دو دست،

سر زانوها و نوک انگشتان بزرگ پا را بر زمین گذاشته و می گوئیم:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ»

یا «سُبْحَانَ اللَّهِ» را سه مرتبه تکرار می کنیم.

در سجده ی نماز، باید پیشانی را روی خاک یا سنگ یا چیزهای دیگری از زمین بگذاریم.

سجده بر چیزهایی که از زمین می روید و برای خوراک و پوشاک انسان مصرف نمی شود نیز صحیح است.

مُهر نماز که بیشتر در بین ما معمول است، در حقیقت قطعه ی خاک پاکیزه ای است که نمازگزار همراه خود دارد تا

برای سجده، پیشانی را روی آن بگذارد.

سجده ی دوم

پس از سجده ی اول، می نشینیم و بار دیگر به سجده رفته و سجده ی دوّم را مانند سجده اول بجا می آوریم.

[صفحه ۶۳]

با تمام شدن سجده ی دوّم، یک رکعت نماز به پایان می رسد؛ یعنی تا بدینجا، رکعت اول نماز را خوانده ایم،

بنابراین بطور خلاصه، رکعت اول نماز عبارت است از:

۱. تکبیرةُ الإِحرام (گفتن «الله اکبر» در آغاز نماز).

۲. قرائت (خواندن حمد و سوره).

۳. رکوع و ذکر آن.

۴. دو سجده و ذکر آنها.

در حال سجده

[صفحه ۶۴]

رکعت دوم

پس از تمام شدن رکعت اول نماز، بدون آن که صورت نماز به هم بخورد و یا فاصله ای ایجاد شود، از جا برخاسته،

بار دیگر می ایستیم و حمد و سوره را به همان ترتیبی که در رکعت اول نماز گفته شد، می خوانیم.

قنوت

در رکعت دوّم نمازهای روزانه، بعد از تمام شدن حمد و سوره و قبل از رکوع، مستحب است، دستها را روبروی صورت گرفته و دعایی بخوانیم؛ این عمل را «قنوت» گویند.

در قنوت می توان این دعا را خواند:

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

پیامبر خدا صلی الله علیه وآله فرمود: «کسی که قنوت نمازش طولانی تر باشد، حسابرسی او در روز قیامت راحت تر است.» [۱].

پس از قنوت، رکوع و سجده ها را مانند رکعت اوّل بجا می آوریم.

[صفحه ۶۵]

در حال قنوت

[صفحه ۶۶]

[۱] بحار الانوار، ج ۸۲، ص ۱۹۹.

تشهد

در رکعت دوّم هر نماز، پس از تمام شدن سجده دوّم باید در حالی که رو به قبله نشسته ایم «تشهد» بخوانیم؛ یعنی بگوییم:

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ اٰلِ مُحَمَّدٍ

سلام

تا اینجا رکعت دوّم نماز هم تمام می شود و اگر نماز دو رکعتی باشد؛ مانند نماز صبح، بعد از تشهد، با گفتن سلام، نماز را تمام می کنیم؛ یعنی می گوییم:

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
اکنون نماز صبح را فرا گرفتیم و چنانچه نمازی که می خوانیم سه رکعتی یا چهار رکعتی باشد، باید در رکعت دوّم، بعد از خواندن تشهد، بدون آن که سلام نماز را بگوییم، بایستیم و رکعت سوّم نماز را بخوانیم.

[صفحه ۶۷]

در حال تشهد و سلام

[صفحه ۶۸]

رکعت سوّم

رکعت سوّم نماز هم مانند رکعت دوّم است، با این تفاوت که در رکعت دوّم باید حمد و سوره بخوانیم، ولی در رکعت سوّم، سوره و قنوت ندارد و فقط «حمد» را می خوانیم و یا به جای حمد، سه مرتبه می گوییم:

«سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ» [۱].

پس اگر نماز مغرب می خوانیم، باید بعد از سجده دوّم (در رکعت سوّم) تشهد بخوانیم و با سلام، نماز را پایان دهیم.

[۱] این جمله را تسبیحات اربعه می گویند.

رکعت چهارم

اگر نمازی که می خوانیم چهار رکعتی باشد؛ یعنی: نماز ظهر یا عصر یا عشا؛ پس از سجده ها (در رکعت سوّم) بدون آن که تشهد یا سلام را بخوانیم، می ایستیم و رکعت چهارم را مانند رکعت سوّم انجام می دهیم و در پایان نماز؛ یعنی پس از سجده دوّم می نشینیم و تشهد و سلام را می خوانیم و نماز را تمام می کنیم.

[صفحه ۶۹]

خلاصه نماز

اکنون که چگونگی نمازهای روزانه بیان شد، یادآوری این نکته لازم است که؛ آنچه در نماز خوانده می شود و یاد گرفتن آنها لازم است، تنها بیست جمله می باشد، پس هرگز یادگیری نماز را دشوار ندانیم، و این دستور زندگی ساز اسلام را کوچک شماریم بلکه با چند ساعت صرف وقت و چند مرتبه تکرار این جملات، به آسانی می توان نماز را فرا گرفت. برای توجّه بیشتر، با حذف جمله های تکراری، بیست جمله ی واجب نماز را یاد آورمی شویم:

۱. «اللَّهُ أَكْبَرُ»
۲. «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
۳. «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»
۴. «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
۵. «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ»
۶. «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ»
۷. «إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ»
۸. «صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ»
۹. «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ»

[صفحه ۷۰]

۱۰. «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ»
۱۱. «اللَّهُ الصَّمَدُ»
۱۲. «لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ»
۱۳. «وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ»
۱۴. «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ»
۱۵. «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ»
۱۶. «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ»
۱۷. «وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ»
۱۸. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ»
۱۹. «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ»
۲۰. «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ» [۱].

[صفحه ۷۱]

[۱] در سلام نماز، می توانیم فقط جمله آخر؛ یعنی «السلام علیکم و رحمة الله و برکاته» را بگوییم ولی بهتر است، هر سه سلام را همانگونه که در ص ۶۷ گذشت بگوییم.

ترجمه نماز

- «اللَّهُ أَكْبَرُ»: «خداوند از هر کس و هر چیز بزرگتر است»
- «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»: «بنام خداوند بخشنده مهربان.»
- «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»: ستایش، مخصوص پروردگار جهانیان است.
- «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»: «خداوی بخشنده مهربان.»
- «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ»: «صاحب روز پاداش (قیامت).»
- «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ»: «تنها تو را می پرستیم و تنها از تو کمک می خواهیم.»

- «إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ»: «ما را به راه راست هدایت فرما.»
- «صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ»: «راه آنان که به آنها نعمت دادی.»
- «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ»: «نه را کسانی که بر آنها خشم شده است.»
- «وَلَا الضَّالِّينَ»: «و نه راه گمراهان.»
- «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ»: «بگو اوست خدای یکتا.»

[صفحه ۷۲]

- «اللَّهُ الصَّمَدُ»: «خدای بی نیاز.»
- «لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ»: «خدایی که نه فرزند کسی و نه فرزندی دارد.»
- «وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ»: «و هیچ کسی، همتای او نیست.»
- «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ»: «پروردگار بزرگ من بی‌راسته و منزّه است و او را ستایش می‌کنم.»
- «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ»: «پروردگار من از همه کس بالاتر و منزّه است و او را می‌ستایم.»
- «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ»: «گواهی می‌دهم که جز آفریدگار، خدایی نیست و یکتا و بی‌همتاست و شریک ندارد.»
- «وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»: «و گواهی می‌دهم که محمد صلی الله علیه و آله و سلم بنده و فرستاده‌ی خداوند است.»
- «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ»: «خداوند! بر محمد و خاندان او درود فرست.»
- «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ»: «خداوند از هر عیبی پاک و منزّه است و حمد و سپاس مخصوص خداوند است و جز او پروردگاری نیست و خدا بزرگتر و برتر از هر چیز است.»

[صفحه ۷۳]

- «السلام عليك ايها النبي و رحمة الله و بركاته»: «سلام و رحمت و برکات پروردگار بر تو باد ای پیامبر.»
- «السلام عليكم و رحمة الله و بركاته»: «سلام بر ما (نمازگزاران) و بندگان نیکوکار خداوند.»

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ»: «سلام و رحمت و برکات خداوند بر شما (مؤمنین) باد.»

- «ربنا اتنا فی الدنيا حسنة و فی الاخرة حسنة و قنا عذاب النار»: پروردگارا! هم در دنیا و هم در آخرت، به ما نیکی عنایت فرما و ما را از عذاب آتش جهنم ننگه دار.»

[صفحه ۷۴]

احکام نماز

۱. اگر نمازگزار پیش از آنکه به مقدار رکوع خم شود و بدن آرام گیرد عمداً ذکر رکوع را بگوید، نمازش باطل است.
۲. اگر پیش از تمام شدن ذکر واجب، عمداً سر از رکوع بردارد نمازش باطل است.
۳. واجب است نماز گزار بعد از رکوع بطور کامل بایستد و سپس به سجده برود و چنانچه عمداً بطور کامل نایستد نمازش باطل است.
۴. اگر کسی پیش از آنکه پیشانی اش به زمین برسد و آرام گیرد، عمداً ذکر سجده را بگوید، نمازش باطل است و چنانچه از روی فراموشی باشد باید دوباره در حال آرام بودن، ذکر را بگوید.
۵. نمازگزار باید بعد از تمام شدن ذکر سجده ی اول بنشیند تا بدن آرام گیرد و دوباره به سجده رود.
۶. اگر نمازگزار پیش از تمام شدن ذکر، عمداً سر از سجده بردارد نمازش باطل است.
۷. بهتر است در نماز بر خاک قبر امام حسین علیه السلام [۱].

[صفحه ۷۵]

سجده کنیم که یادآور جهاد و شهادت برترین انسانها، در راه مکتب اسلام است و این عمل، هر روز به ما درس ایثار و فداکاری می دهد.

۸. سجده برای غیر خدا حرام است؛ چرا که سجده حالت بندگی انسان است و عبادت و بندگی تنها در پیشگاه پروردگار و به دستور او صحیح است.

[۱] برخی از مُهرهای کربلا از تربت امام حسین علیه السلام تهیه شده است.

برخی از مستحبات نماز

- ۱ - پس از تمام شدن قرائت و قبل از رکوع، مستحب است «الله اکبر» بگوییم.
- ۲ - بعد از برخاستن از رکوع، مستحب است «الله اکبر» بگوییم و بهتر است این جمله را هم بگوییم: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ».
- ۳ - قبل از سجده ها و بعد از آنها، مستحب است «الله اکبر» بگوییم.
- ۴ - بین دو سجده، مستحب است بگوییم:
«أَسْتَغْفِرُ اللهَ رَبِّي وَأَتُوبُ إِلَيْهِ»
- ۵ - در پایان هر رکعت و هنگام برخاستن برای رکعت بعد، مستحب است بگوییم: «بِحَوْلِ اللهِ وَ قُوَّتِهِ أَقُومُ وَ أَقْعُدُ».

[صفحه ۷۶]

تعقیب نماز

تعقیب نماز، ادامه دادن حالت عبادت است بعد از نماز.

مستحب است انسان، بعد از نماز، مقداری مشغول گفتن ذکر و خواندن دعا و قرآن شود و لازم نیست دعاها را به عربی بخواند و از بهترین تعقیبها، برای همه ی نمازها، تسبیحات معروفی است که پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله و سلم به دختر گرامیش حضرت زهرا علیها السلام آموخت و به «تسبیحات حضرت زهرا» معروف است، و آن عبارت است از:

اللهُ أَكْبَرُ ۳۴ مرتبه

الْحَمْدُ لِلَّهِ ۳۳ مرتبه

سُبْحَانَ اللهِ ۳۳ مرتبه

و نیز مستحب است، سجده شکر بجا آوریم؛ یعنی به قصد شکر نعمتهای پروردگار، به سجده رفته و صد مرتبه یا سه مرتبه و یا یک مرتبه بگوییم: «شُكْرًا لِلَّهِ».

[صفحه ۷۷]

در حال تعقیب

[صفحه ۷۹]

نماز جماعت

یکی از مراسم پرشکوه و با عظمت اسلامی، «نماز جماعت» است.

نماز جماعت تجلی وحدت مسلمانان و تشکّل آنان در هر صبح و شام است. در روایات اسلامی برای شرکت در نماز جماعت، ثواب بسیاری شمرده شده است، تا جایی که اگر تعداد نمازگزاران، بیش از ده نفر باشد، ثواب آن قابل شمارش نیست. در احکام اسلامی نیز به مسائل بسیاری برمی خوریم که حکایت از اهمیّت بسیار زیاد نماز جماعت دارد و در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم:

۱. شرکت در نماز جماعت برای همه کس مستحب است، به خصوص برای همسایه ی مسجد.

۲. سزاوار نیست که انسان بدون عذر نماز جماعت را ترک کند.

[صفحه ۸۰]

۳. شرکت نکردن در نماز جماعت، از روی بی اعتنائی جایز نیست.

۴. مستحب است، انسان، صبر کند که نماز را به جماعت بخواند.

۵. نماز جماعت، از نماز اوّل وقت، که به تنهایی خوانده می شود برتر است، هرچند نماز جماعت اوّل وقت خوانده نشود.

۶. نماز جماعتی که مختصر خوانده می شود، از نماز طولانی که به جماعت نیست، بهتر است.

۷. وقتی که جماعت برپا می شود، کسی که نمازش را به تنهایی خوانده، مستحب است دوباره به جماعت بخواند.

با توجه به مسائلی که بیان شد، به اهمیّت نماز جماعت پی می بریم. پس بکوشیم تا از این اجتماع هر روز مسلمانان جدا نمانیم و از ثواب بسیار زیاد آن محروم نشویم.

[صفحه ۸۱]

[صفحه ۸۲]

احکام نماز جماعت

۱. در نماز جماعت، یک نفر با تقوا که نماز را بطور صحیح می خواند، به عنوان امام جماعت، پیشاپیش جمعیت ایستاده و قبل از دیگران نماز را شروع کرده و دیگران در نماز از او پیروی می کنند.
۲. کمترین افراد برای تشکیل نماز جماعت، دو نفر می باشد که یک نفر «امام جماعت» و دیگری «مأموم» است.
۳. در رکعت اول و دوم نماز، وقتی که امام جماعت حمد و سوره را می خواند، بر دیگران لازم نیست، حمد و سوره را بخوانند بلکه به قرائت امام گوش فرا

[صفحه ۸۳]

- می دهند، ولی بقیه ی اعمال نماز را باید انجام دهند.
۴. مأموم نباید پیش از امام، نماز را شروع کند و کارهای نماز مانند رکوع و سجده را هم نباید جلوتر از او انجام دهد.
۵. مأموم نباید جلوتر از امام جماعت باشد، بلکه کمی عقب تر می ایستد.
۶. فاصله بین امام و مأموم و صف ها نباید زیاد باشد.
۷. اگر برای نماز جماعت، اذان و اقامه گفته باشند، بر مأموم، خواندن آنها مستحب نیست.

[صفحه ۸۴]

نماز جمعه

یکی از نمازهایی که باید به جماعت خوانده شود و به تنهایی نمی توان خواند، نماز بسیار با عظمت جمعه است. نماز جمعه زیباترین گردهمایی هفتگی مسلمانان و عالی ترین عبادت سیاسی هر هفته ی خداپرستان است. در این نماز، امام جمعه نمازگزاران را به تقوا و پاکدامنی توصیه می کند و آنها را با مسائل سیاسی و اقتصادی جهان اسلام آگاه می سازد.

حضرت امام خمینی قدس سره درباره اهمیت این اجتماع باشکوه، چنین نگاشته اند: «نماز جمعه و دو خطبه ی آن، از مراسم بزرگ مسلمانان است؛ مانند مراسم حج. و افسوس که مسلمانان از وظایف مهم سیاسی - اسلامی خود در این مراسم غفلت کرده اند. اسلام با تمام امورش، دین سیاست است و این مطلب برای هر کس که آگاهی کمی از احکام حکومتی، سیاسی،

[صفحه ۸۵]

اجتماعی و اقتصادی اسلام داشته باشد آشکار است و هرکس گمان کند که دین از سیاست جداست، فردنادانی است که نه اسلام را شناخته و نه سیاست را» [۱].

[صفحه ۸۶]

[۱] تحریرالوسیله، ج ۱، ص ۲۳۴، مسأله ۹.

احکام نماز جمعه

۱. نماز جمعه دو رکعت است (مانند نماز صبح) و دو قنوت مستحبی دارد؛ یکی در رکعت اول، قبل از رکوع و دیگری در رکعت دوّم، پس از رکوع.

۲. نماز جمعه، اول ظهر روز جمعه و به جای نماز ظهر خوانده می شود.

۳. خواندن دو خطبه، توسط امام جمعه، قبل از نماز، واجب است.

۴. وقتی که امام جمعه، خطبه های نماز جمعه را می خواند، بر شرکت کنندگان واجب است، به خطبه ها گوش دهند، و سخن گفتن به هنگام ایراد خطبه ها مکروه است، بلکه اگر به سبب سخن گفتن، نتواند به خطبه ها گوش دهد، سکوت لازم است. همچنین هنگام ایراد خطبه ها، خواندن نماز مستحبی یا کتاب و روزنامه و انجام دادن کارهایی که مانع گوش دادن به خطبه ها است، خلاف است.

۵. اگر کسی به خطبه ی اول یا هر دو خطبه نرسد، بازهم، شرکت در نماز جمعه فضیلت دارد و جایگزین نماز ظهر می شود.

[صفحه ۸۷]

مسجد جمعه در مدینه منوره، جایی که اولین نماز جمعه برگزار شد.

[صفحه ۸۸]

نماز مسافر

۱. انسان باید در سفر، نمازهای چهار رکعتی را دو رکعت (شکسته) بخواند، به شرط آنکه مسافرتش از هشت فرسخ که حدود ۴۵ کیلومتر است کمتر نباشد.
۲. اگر مسافر از جایی که نمازش تمام است، مثل وطن حداقل، چهار فرسخ می رود و چهار فرسخ برمی گردد، نمازش در این سفر هم شکسته است.
۳. اگر انسان به جایی سفر کند و بخواهد در آن جا ده روز یا بیشتر بماند باید نماز را تمام [۱] بخواند و چنانچه کمتر از ده روز می ماند نمازش در آنجا شکسته است ولی در بین راه هنگام رفتن یا برگشتن از سفر، نماز را باید شکسته بخواند.
۴. در وطن باید نماز را تمام بخواند، هر چند کمتر از ده

[صفحه ۸۹]

- روز در آنجا بماند، مثلاً از مسافرتی برگشته و چند روزی در وطن می ماند و دوباره به مسافرت می رود.
۵. وطن، شهر یا روستایی است که انسان برای زندگی همیشگی خود اختیار کرده است، خواه در آنجا به دنیا آمده باشد و وطن پدر و مادرش باشد، یا خودش آنجا را برای زندگی اختیار کرده است.
 ۶. اگر انسان به جایی سفر کند و نداند در آنجا ده روز می ماند یا نه، اگر با همین حال سی روز در آنجا بماند، پس از سی روز باید نماز را تمام بخواند.

[صفحه ۹۰]

[۱] به نماز چهار رکعتی، نماز تمام گفته می شود در مقابل شکسته که دو رکعتی شده است.

نماز آیات

وقتی خورشید یا ماه بگیرد یا زلزله ای رخ دهد، بر خدا پرستان است که به خدای خود پناه آورده، دو رکعت «نماز آیات» بجا آورند. گزاردن چنین نمازی کنایه از این است که اینگونه حوادث نشانه هایی از قدرت الهی و نظم و حساب دقیق عالم طبیعی است. خواندن این نماز، انسان را از خرافات و خیال های بیهوده باز می دارد و متوجه آفریدگار هستی می نماید و همچنین سبب فرو نشستن ترس و دلهره و آرامش دل ها می شود.

چگونگی نماز آیات

نماز آیات دو رکعت است و در هر رکعت پنج رکوع دارد و قبل از هر رکوع حمد و سوره خوانده می شود و یا

[صفحه ۹۱]

سوره ای را پنج قسمت کرده و قسمت اول را قبل از رکوع اول، بعد از حمد می خوانیم و به رکوع می رویم، سپس از رکوع برخاسته و بدون خواندن حمد قسمت دوم آن سوره را می خوانیم و به رکوع می رویم، پس از رکوع قسمت سوم آن را می خوانیم و باز به رکوع می رویم سپس می ایستیم و همچنین تا رکوع پنجم و سپس به سجده می رویم و رکعت دوم را هم به همین ترتیب بجا می آوریم.

اکنون به عنوان نمونه، نماز آیات را به شکل کوتاه آن با تقسیم سوره ی «اخلاص» بیان می کنیم: با گفتن «الله اکبر» نماز را شروع می کنیم.

بعد از تکبیر، سوره ی حمد را می خوانیم و پس از حمد «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» را می گوئیم. سپس به رکوع می رویم «در تمام رکوع ها باید ذکر رکوع گفته شود».

از رکوع سر بر می داریم و بدون آنکه سوره ی حمد را بخوانیم، می گوئیم: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ». بعد به رکوع دوم می رویم.

پس از رکوع دوم می خوانیم: «اللَّهُ الصَّمَدُ».

باز به رکوع می رویم.

پس از رکوع سوم می خوانیم: «لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ».

[صفحه ۹۲]

باز به رکوع رفته، پس از رکوع چهارم می خوانیم:

«وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ»

سپس رکوع پنجم را بجا آورده، سر از رکوع برداشته و به سجده می رویم.

پس از سجده ی دوّم، یک رکعت دیگر، مانند رکعت اول بجا می آوریم و با تشهد و سلام، نماز را تمام می کنیم.

قنوت نماز آیات

در نماز آیات هم خواندن قنوت مستحب است و زمان آن، در رکعت دوم، بعد از تمام شدن سوره، قبل از رکوع پنجم، است.

[صفحه ۹۳]

نماز بر میت

هرگاه مسلمانی، از دنیا برود، پس از انجام غسل و کفن، باید بر او نماز بخوانند، این نماز ممکن است توسط یک نفر انجام شود و یا افرادی آن را به جماعت بخوانند.

[صفحه ۹۴]

چگونگی نماز میت

میت را باید روبروی نمازگزار طوری قرار دهند که وقتی برای نماز رو به قبله می ایستد، سر میت طرف راست نمازگزار باشد.

این نماز رکوع و سجده و تشهد و سلام ندارد و تنها، پنج تکبیر و چند ذکر و دعاست. بدین ترتیب که نمازگزار با نیت و گفتن «الله اکبر» نماز را شروع می کند.

سپس می گوید:

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ»

بعد از آن، تکبیر دوم را می گوید و بعد می خواند:

[صفحه ۹۵]

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ».

و بعد از تکبیر سوم باید بگوید:

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ».

و بعد از تکبیر چهارم می گوید:

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِهَذَا الْمَيِّتِ».

و بعد تکبیر پنجم را بگوید و با گفتن تکبیر پنجم، نماز هم تمام می شود.

نماز میت اگر به همین مقدار خوانده شود، کافی است، گرچه بهتر است دعاها و ذکرهای مفصل آن خوانده شود. [۸].

شهیدی که در میدان نبرد جان دهد غسل و کفن ندارد ولی بر تمام شهیدان باید نماز خواند.

[صفحه ۹۶]

[۸] برای آشنایی، به رساله توضیح المسائل، مسأله ۶۰۸ مراجعه کنید. [۸] برای آشنایی، به رساله توضیح المسائل، مسأله ۶۰۸ مراجعه کنید.

نمازهای مستحبی

چنانکه گذشت، نمازهای مستحبی بسیار است و در این نوشته نمی‌گنجد، ولی از آنجا که عاشقان مایلند در اوقات فراغت، به مستحبات بپردازند، برخی از آنها را می‌آوریم: ناگفته نماند که به نماز مستحبی «نافله [۱]» نیز می‌گویند.

[۱] نافله از کلمه نَفْل است یعنی زیادی، اضافه بر واجب.

نافله های روزانه

نافله ی نماز صبح: دو رکعت، پیش از نماز صبح.

نافله ی نماز ظهر: هشت رکعت (چهار نماز دو رکعتی) پیش از نماز ظهر.

نافله ی نماز عصر: هشت رکعت، پیش از نماز عصر.

نافله ی نماز مغرب: چهار رکعت، بعد از نماز مغرب.

[صفحه ۹۷]

نافله ی نماز عشاء: دو رکعت، بعد از نماز عشاء. (نشسته خوانده می‌شود).

در بین این نمازها، نافله ی نماز صبح و نافله ی نماز عشاء ثواب بیشتری دارد و سفارش زیادتری نسبت به آنها شده است.

نماز شب

نماز شب یازده رکعت است که از نیمه شب تا اذان صبح خوانده می‌شود و ثواب بسیار دارد، بدین ترتیب:

هشت رکعت (چهار نماز دو رکعتی): به نیت نافله شب.

دو رکعت: به نیت نماز شَفَع.

یک رکعت: به نیت نماز وَتْر.

نماز غفيله

يکي ديگر از نمازهاي مستحبي، نماز غفيله است که بين نماز مغرب و عشاء خوانده مي شود.

[صفحه ۹۸]